

Діагностика рівня готовності старших підлітків до самостійного життя в умовах дитячого будинку сімейного типу

Досвід виховання дітей-сиріт у сімейних умовах доводить актуальність дослідження різних аспектів підготовки таких вихованців до самостійного життя після досягнення останніми старшого підліткового віку. На підставі емпіричного дослідження у даній статті наведено показники готовності вихованців дитячих будинків сімейного типу до самостійного життя за такими критеріями як: готовність до сімейного життя, соціальна компетентність та професійна готовність. Результати проведеної нами діагностики дозволяють зробити висновок щодо таких характеристик вихованців: індивідуально-психологічні особливості, рольові очікування та домагання, характерні тенденції поведінки у групі; поведінкові стереотипи та уявлення про сімейні відносини, відповідність соціального віку хронологічному, особливості самоактуалізації, рівень громадянської соціалізованості, сформованість системи термінальних цінностей, рівень професійної мотивації, характер емоційного відношення до процесу професійного становлення, відповідність наявних умінь схильностям респондентів. На основі проведеної авторської інтерпретації отриманих показників зроблено висновок про необхідність розробки форм та методів цілеспрямованої соціально-педагогічної підтримки таких вихованців з досягненням ними старшого-підліткового віку для підвищення ефективності їх підготовки до самореалізації у різних сферах самостійного життя.

Ключові слова: старший підліток, дитячий будинок сімейного типу, соціально-педагогічна підтримка, діагностика, рівень готовності.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Питання виховання дітей-сиріт та шляхів здійснення їх підготовки до самостійного життя набуває все більшої актуальності з поширенням такого інституту сімейного виховання в Україні як дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) [1, с.88]. Із досягненням вихованцями ДБСТ старшого підліткового віку все більш затребуваною стає їх соціально-педагогічна підтримка [2, с.6], що розглядається нами у якості системи заходів, які стимулюють та активізують формування у даної особистості самостійності та спроможності до самореалізації у різних сферах суспільного життя. Таким чином, мова йде про формування готовності вихованців ДБСТ до самостійного життя для їх повноцінної соціалізації, тобто «включення в систему суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду та самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість» [3, с.9].

Аналіз досліджень і публікацій... Наукове обґрунтування такої соціально-педагогічної підтримки простежується у працях О.Безпалько, І.Звереві, О.Караман, О.Кузьменка, Т.Макєєвої, А.Мудрик, Л.Оліференко, Ю.Поліщука, С.Харченка та В.Хоронжука. Синтез наукових підходів означених вчених дозволяє нам трактувати соціально-педагогічну підтримку при підготовці старших підлітків до самостійного життя в умовах ДБСТ як цілеспрямований науково обґрунтований технологічний процес впливу на особистість дитини-вихованця з метою формування та розвитку необхідних для самостійного життя умінь та навичок, оптимальної адаптації до умов життя, що постійно змінюються з опорою на особистісний ресурс дитини, а також впливу на інших членів ДБСТ з метою допомоги їм у реалізації своїх сімейних ролей та виховних функцій.

Формулювання цілей статті... З урахуванням такого підходу метою даної статті є висвітлення результатів дослідження сучасного стану реалізації соціально-педагогічної підтримки старших підлітків в умовах ДБСТ, індикатором ефективності якої є їх рівень готовності до самостійного життя.

Виклад основного матеріалу... Визначальними критеріями для діагностики готовності вихованців ДБСТ до самостійного життя ми вважаємо їх готовність до сімейного життя, соціальну компетентність та професійну готовність. На основі обраних критеріїв було проведено дослідно-експериментальну роботу відносно 464 старших підлітків, що виховуються у ДБСТ Дніпропетровської області. Варто зауважити, що 238 вихованців із загального числа респондентів увійшли до експериментальної групи, а 226 вихованців – до контрольної групи.

Оскільки готовність вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до сімейного життя передбачає сформованість особистісних якостей, що необхідні для побудови гармонійних сімейних відносин та ефективного ведення домашнього господарства, ми провели дослідження цього аспекту за допомогою особистісного опитувача Н. Рейнвальда. При виконанні тестових завдань респонденти

намагалися давати соціально очікувані відповіді, що виявилось при обчисленні результатів за «шкалою брехні». У результаті 43,3 % анкет, заповнених вихованцями з експериментальної групи, та 45,1 % – з контрольної групи, виявилися не придатними для подальшої обробки.

Опрацювання результатів діагностики дало змогу виявити, що у більшості вихованців ДБСТ старшого підліткового віку домінуючою є така індивідуально-психологічна особливість як «працьовитість» (43 % опитаних з експериментальної групи та 36,4 % – з контрольної), в той час як найменш характерною для них є «допитливість» (5,7 % та 7,1 % – відповідно). Не зважаючи на те, що у структурі особистості домінуючою визнавалась не одна, а кілька характеристик, «організованість» та «колективізм» виявилися розвинутими на низькому рівні. Таким чином, вихованці ДБСТ демонструють усвідомлення суспільної корисності праці та зацікавленість у досягненні результату за рахунок розвитку «працьовитості», проте планування своєї діяльності для забезпечення її ефективності є недостатнім. Недостатньо розвинутою виявилася і потреба вихованців організувати взаємини і спільну діяльність з іншими людьми, що проявляється у неузгодженості власних та суспільних інтересів (інтересів сім'ї), у неготовності до пошуку шляхів взаєморозуміння, взаємодопомоги та співробітництва, а також у відсутності інтересу до проблем і потреб близьких людей.

Наступним кроком вивчення готовності вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до сімейного життя було дослідження значимості для респондентів кожної зі сфер шлюбно-сімейних відносин за допомогою опитувача «Рольові очікування і домагання у шлюбі» О. Волкової та Г. Трапезникової. Перш за все, нами була досліджена значимість для респондентів кожної зі сфер шлюбно-сімейних відносин.

Інтерпретація отриманих результатів дозволила визначити наступні тенденційні особливості ставлення вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до різних сфер сімейного життя:

- недооцінка важливості сексуальних стосунків у шлюбі, ігнорування гармонії інтимних стосунків як сімейної цінності (низький рівень значимості для вихованців інтимно-сексуальної сфери життя – 65,2 % з експериментальної, та 56,1 % з контрольної групи);

- установка на особисту автономію, низька мотивація на пошук спільних інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, способів сімейного проведення дозвілля (низький рівень значимості особистісної ідентифікації зі шлюбним партнером – 53,1 % у експериментальній та 40,7 % у контрольній групі);

- визнання значимості побутової організації сім'ї, усвідомлення важливості власної активної участі у веденні домашнього господарства, відсутність цілісного бачення сукупності важливих господарсько-побутових умінь і навичок партнера (низький рівень значимості для вихованців господарсько-побутової сфери життя – 36,5 % з експериментальної, та 37,9 % з контрольної групи);

- визнання батьківства як сімейної цінності, недостатня сформованість орієнтації на власні обов'язки щодо виховання дітей, відсутність установок на активну батьківську позицію шлюбного партнера (низький рівень значимості для вихованців батьківсько-виховної сфери життя – 28,8 % з експериментальної, та 30,5 % з контрольної групи);

- низький рівень значимості зовнішньої соціальної активності для шлюбно-сімейних стосунків, недооцінка позасімейних інтересів, що становлять основні цінності у процесі міжособистісної взаємодії подружжя (низький рівень значимості для вихованців соціальної активності – 44,5 % з експериментальної, та 48,6 % з контрольної групи);

- визнання значимості моральної та емоційної підтримки членів сім'ї, відсутність прагнення бути сімейним «психотерапевтом» за рахунок високого ступеню орієнтації на те, що шлюбний партнер візьме на себе роль емоційного лідера сім'ї в питаннях корекції психологічного клімату, надання моральної й емоційної підтримки, створення «психотерапевтичної атмосфери» (низький рівень значимості для вихованців емоційно-психо-терапевтичної функції сім'ї – 31,3 % з експериментальної, та 33,9 % з контрольної групи);

- наявність установки на власну привабливість та бажання мати зовні привабливого партнера, націленість на значимість зовнішнього вигляду, його відповідність стандартам, моді (низький рівень значимості для вихованців зовнішньої привабливості тільки у 14,1 % вихованців з експериментальної, та 14,9 % з контрольної групи).

Зважаючи на виявлений дисбаланс у оцінці вихованцями ДБСТ значимості різних сфер шлюбно-сімейних відносин, нами був проведений деталізований аналіз отриманих показників. Оскільки рольові очікування передбачають вимогу активної позиції у вирішенні шлюбно-сімейних питань від партнера, а рольові домагання – установку на власну активність, ми визначили їх співвідношення. Так, очевидним є низький рівень відповідності рольових домагань очікуванням, що коливається в рамках 16,4 % - 41,0 %. Такі результати можна пояснити тим, що хоча вихованці ДБСТ за час виховання в умовах сімейного середовища і встигли усвідомити загальні принципи функціонування сім'ї, у них відсутнє цілісне уявлення про розподіл сімейних обов'язків, про

важливість особистісних якостей шлюбного партнера та про вагомість власної установки на активність при вирішенні сімейних питань.

Наступним аспектом, що потребує уваги у нашому дослідженні є діагностика основних тенденцій поведінки вихованців ДБСТ у групі та їх уявлень про себе, що виражаються через відношення до групових стандартів і цінностей, прагнення створювати емоційні зв'язки та брати участь у груповому житті. За допомогою методики «Q-сортування» В. Стефансона було виявлено, що серед основних тенденцій поведінки у групі, респонденти більшою мірою схильні до «залежності» від групових норм та стандартів (63,1 % з експериментальної групи та 74,3 – з контрольної), «товариськості» (85,7 % з експериментальної групи та 79,6 – з контрольної), та «уникання боротьби» (78,6 % з експериментальної групи та 83,2 – з контрольної). Таким чином, виявляється, що вихованці ДБСТ старшого підліткового віку демонструють схильність до протилежних тенденцій поведінки, які можна трактувати так:

- бажання прийняти соціальні та морально-етичні сімейні цінності, що на практиці виявляється через підпорядкованість «сімейному уставу», нерішучість у спілкуванні, несамостійність, покірливість при виконанні наказів;

- прагнення до комунікації та створення емоційних зв'язків, що виражається через активну участь у спілкуванні та бажання впливати на вирішення спільних проблем;

- тенденцію до уникнення взаємодії та збереження нейтралітету в групових суперечках і конфліктах, націленість на компромісне рішення, підпорядкованість чужій волі.

Зважаючи на це, ми оцінили, наскільки часто результати даного опитування старших підлітків, які виховуються в умовах ДБСТ, свідчать про наявність внутрішнього конфлікту. Серед загального обсягу опитаних зазначена амбівалентність тенденцій поведінки є характерною:

- за лінією «залежність – незалежність» для 37,2 % респондентів з експериментальної групи та 29,8 % респондентів з контрольної групи, що реалізується як внутрішній конфлікт особистості між прагненням до прийняття групових (сімейних) стандартів і цінностей і одночасно – до заперечення їх;

- за лінією «товариськість – нетовариськість» для 10,5 % респондентів з експериментальної групи та 12,9 % респондентів з контрольної групи, що реалізується як внутрішній конфлікт особистості між прагненням встановлювати емоційні внутрішньосімейні зв'язки та байдужістю до сімейних справ та проблем, млявості у спілкуванні;

- за лінією «прийняття боротьби – уникнення боротьби» для 34,3 % респондентів з експериментальної групи та 32,7 % респондентів з контрольної групи, що реалізується як внутрішній конфлікт особистості між прагненням активно брати участь у сімейному житті, підвищувати свій авторитет у внутрішньосімейних відносинах і прагненням відійти від обговорень, схильністю до компромісних рішень.

Доповнити описані результати діагностики дозволила «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя» за авторством І.Юнди. Ця методика передбачала дослідження системи поведінкових стереотипів респондентів та їх уявлень про сімейні відносини при моделюванні ситуацій, що можуть виникати у сімейному житті. Сформованість необхідних для сімейного життя поведінкових стереотипів та уявлень про сімейні відносини є недостатньою, оскільки відповіді 32,7 % респондентів з експериментальної групи та 36,7 % – з контрольної групи співвідносяться з низьким рівнем за даним показником.

Це свідчить про недоліки усвідомлення вихованцями сутності шлюбно-сімейних ролей, що часто має зв'язок з досвідом асоціального життя поза межами сімейного середовища або з досвідом споглядання неадекватних шлюбно-сімейних відносин.

Детальний аналіз результатів діагностики за кожним з перелічених показників дає підстави вважати готовність вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до самостійного сімейного життя такою, що потребує корекції шляхом комплексної соціально-педагогічної підтримки в умовах сімейного виховного середовища ДБСТ.

У ході проведення діагностичних заходів щодо визначення рівня сформованості показників за критерієм соціальної компетентності ми отримали наступні результати.

Аналіз даних, отриманих у ході використання «Шкали соціальної компетентності» А.Прихожан, показав велику частку вихованців ДБСТ старшого підліткового віку, соціальний вік яких є нижчим від їх хронологічного віку (у контрольній групі – 42,5 %, у експериментальній групі – 41,1 %). Причини невідповідності соціального віку вихованців ДБСТ хронологічному можна інтерпретувати завдяки таким субшкалам «Шкали соціальної компетентності», як самостійність, упевненість у собі, ставлення до своїх обов'язків, розвиток спілкування, організованість та інтерес до соціального життя.

Так, інформативними є результати розрахунків за кожною субшкалою коефіцієнтів соціальної компетентності тих вихованців, соціальний вік яких є нижчим від хронологічного. Найвищий рівень

невідповідності соціального віку вихованців ДБСТ старшого підліткового віку хронологічному простежується за шкалою «відношення до своїх обов'язків», у той час, як коефіцієнти соціальної компетентності за шкалою «розвиток спілкування» знаходяться у межах норми та свідчать про відсутність дисфункційності у цій сфері. Слід констатувати, що в рамках підвищення соціальної компетентності старших підлітків в умовах ДБСТ, соціально-педагогічна підтримка має бути спрямованою на розвиток відповідальності, організованості, інтересу до соціального життя, самостійності та впевненості в собі.

Результати діагностики за методикою діагностики самоактуалізації особистості А.Лазукіна в адаптації Н. Каліна дозволили оцінити рівень самоактуалізації старших підлітків, які виховуються у ДБСТ. Отримані результати вказують, що рівень самоактуалізації більшості дітей-вихованців ДБСТ старшого підліткового віку має позитивну оцінку, адже 94,3 % дітей з контрольної групи та 89,4% з експериментальної демонструють її на середньому рівні. Інформативним аспектом дослідження на даному етапі виявилось вивчення рівня окремих характеристик самоактуалізації вихованців ДБСТ, що було визначено завдяки спеціалізованим шкалам відповідної методики. При детальному розгляді показників самоактуалізації, простежується тенденція (і у експериментальній, і у контрольній групі), за якої показники «орієнтація у часі», «погляд на природу людини», «потреба в пізнанні», «спонтанність», «автономність» та «аутосимпатія» виражаються на значно нижчому рівні відносно до загального рівня самоактуалізації особистості. Очевидним є факт, що зниження відповідних показників впливає на процес дорослішання та розвиток необхідних умінь для повноцінної життєдіяльності.

Низький показник за шкалою «орієнтації у часі» свідчить про труднощі дитини у відношенні до сучасного життя, у оцінці минулого та плануванні майбутнього. Для підліткового віку зниження показника за цією характеристикою свідчить про тенденцію до невротичного занурення в минулі переживання, недовірливість і невпевненість у собі. Аналогічно, низька оцінка за шкалою «погляд на природу людини» відображає невіру в людей та могутність людських можливостей, упередженість у міжособистісних відносинах. Низький рівень «потреби в пізнанні» свідчить про відсутність жаги до руху вперед та освоєння нових горизонтів, в той час як такий же показник за шкалою «спонтанність» свідчить про обмеження особистістю своєї внутрішньої свободи та природності. Відносно низький рівень «автономності» та «аутосимпатії» впливає на гармонійність самопочуття особистості, оскільки загрожує її цілісності і повноті, формуванню усвідомленої позитивної «Я-концепції» та адекватної самооцінки, сприяє розвитку невротичності, тривожності, невпевненості в собі. Враховуючи те, що отримане співвідношення показників самоактуалізації вихованців ДБСТ проявляється на фоні особливостей вікового розвитку підлітків та в умовах набуття ними соціального досвіду поза межами біологічної родини, постає питання про посилення уваги до даних аспектів їх особистісного розвитку.

Не менш важливими виявилися результати діагностики громадянської соціалізованості старших підлітків в умовах ДБСТ, що проведена за допомогою авторської діагностичної методики. Варто зауважити, що високий рівень громадянської соціалізованості демонструють лише 18,7% вихованців з контрольної групи та 24,1% дітей з експериментальної групи. Натомість низький рівень громадянської самоідентифікації та активності особистості у реалізації себе як громадянина проявили 38,5% та 39,3% респондентів відповідно з контрольної та експериментальної груп. Такий показник громадянської соціалізованості вихованців ДБСТ старшого підліткового віку свідчить про відсутність їх активності у громадському житті, незнання своїх громадянських прав та обов'язків, відсутність національної самосвідомості та мотивації до суспільно корисної діяльності.

З огляду на специфіку становлення особистості старшого підліткового віку в умовах ДБСТ, ми можемо знайти чимало пояснень такому низькому рівню громадянської соціалізованості. Важливо зауважити, що такий рівень даного показника стає причиною проблем функціонування особистості у мережі загальноприйнятих правил та має наслідком нездатність до реалізації суспільних функцій, спрямованість на деструктивну діяльність, унеможливлення самореалізації у різних сферах життєдіяльності.

Подальше дослідження соціальної компетентності старших підлітків, що виховуються в умовах ДБСТ, передбачало використання діагностичної методики «Опитувач термінальних цінностей» І. Сеніної, що дозволив визначити домінуючі життєві цінності вихованців у різних сферах життя, а також відношення пріоритетності цих цінностей та сфер між собою.

Згідно отриманих даних, для старших підлітків, які виховуються в умовах ДБСТ, найбільш пріоритетною є така життєва сфера як «розваги» (28,9% – експериментальна група; 32,0% – контрольна група), у той час, як «суспільне життя» займає останнє місце у даній градації (13,5% та 11,0% відповідно). Слід зазначити, що оскільки соціальна компетентність є такою інтегративною характеристикою, що висвітлює рівень сформованості знань та умінь, розвитку соціального інтелекту та наявності соціального досвіду для повноцінного функціонування особистості в умовах

соціуму та реалізації себе як громадянина, то формування зазначеної якості має будуватися з урахуванням суб'єктивної пріоритетності термінальних цінностей у різних життєвих сферах.

Проводячи діагностику за останнім критерієм, ми визначили рівень професійної готовності старших підлітків, що виховуються в умовах ДБСТ.

Результати діагностики за методикою «Якорі кар'єри» показали, що 38,9% вихованців з експериментальної та 38,4% вихованців з контрольної групи мають низький рівень професійної мотивації, що пов'язано не тільки з відсутністю установки на професійне становлення, а й з низькою інформованістю про цю сферу життя, її принципи та особливості.

Проводячи подальше дослідження професійної готовності старших підлітків, що виховуються в умовах ДБСТ, ми діагностували сформованість їх умінь саморегуляції діяльності (методика А.Осницького), що необхідні для здійснення професійного вибору та виконання навчальних та виробничих завдань. Перш за все, варто відмітити, що даний аспект дослідження вимагав від респондентів самооцінювання, у ході якого 44,2% вихованців з експериментальної та 37,8% із контрольної групи виявили труднощі при спробі визначення оцінки своїх умінь та демонстрували при цьому помилки рефлексії. Причини таких труднощів, помилок рефлексії та необґрунтованих самооцінок своїх умінь можна пояснити їх досить нечастими вживанням та недоліками процесу їх реалізації.

Результати самооцінки старшими підлітками, які виховуються у ДБСТ, своїх умінь свідчать, що 45,4% вихованців з експериментальної групи та 51,2% з контрольної визначили сформованість своїх структурно-компонентних умінь на низькому рівні. Як відомо, до цих умінь відносяться: цілепокладання і утримання мети, аналіз і моделювання умов, вибір засобів і способів дій, оцінка результатів та їх корекція. Функціональні вміння саморегуляції, до яких належать забезпеченість регуляції в цілому, впорядкованість, деталізація, практична реалізованість намірів, оптимальність регуляції дій, теж сформульовані на низькому рівні у 50,4% та 59,9% вихованців відповідно. 47,2% вихованців з експериментальної та 51,5% з контрольної групи визначили низький рівень сформованості особистісно-стильових особливостей саморегуляції, що зазвичай виражаються через ініціативність, усвідомленість, відповідальність, автономність та податливість вихованню. Динамічні характеристики саморегуляції (обережність, впевненість, пластичність, практичність, стійкість у регуляції діяльності) сформовані на низькому рівні у 39,3% та 41,5% вихованців відповідно. Безперечно, така сформованість умінь саморегуляції діяльності здійснює негативний вплив на процес підготовки до здійснення професійного вибору та професійного становлення.

Подальше дослідження професійної готовності вихованців ДБСТ старшого підліткового віку було проведено за однойменною методикою А.Чернявської. Аналізуючи результати даного тестування, можна констатувати, що у старших підлітків, які виховуються в умовах ДБСТ, автономність самореалізації у сфері професійного становлення є цілком сформованою (на високому рівні) тільки у 9,3% респондентів з експериментальної групи та 12,1% з контрольної. Цей показник можна вважати обґрунтованим, якщо зауважити, що більше половини вихованців демонструють інформованість про професійну сферу життя та сформованість емоційного ставлення до неї на низькому рівні. При цьому готовність до прийняття рішення сформована краще, адже тільки у 28,3% респондентів з експериментальної групи та у 36,0% з контрольної цей показник відповідає низькому рівню. Зважаючи на недостатню підготовленість вихованців ДБСТ до професійного становлення, особливої цінності набуває планування цього процесу. При цьому, 12,2% осіб з експериментальної групи та 10,2% з контрольної групи демонстрували високий рівень залученості до цього процесу, а 44,9% та 45,0% відповідно – на середньому рівні.

Зауважимо, що чимало з вихованців ДБСТ протягом тривалого часу перебували на вихованні у ізольованому інформаційному полі державних закладів опіки над дітьми-сиротами, тому отримані результати тестування пов'язані з дефіцитом знань щодо особливостей професійної освіти, виробничої сфери життя та ринку праці. Логічним у даному випадку є посилення уваги до відповідності професійного орієнтування та особливостей становлення вихованців ДБСТ старшого підліткового віку. Зазначений аспект діагностовано шляхом співвіднесення респондентами схильностей з вимогами конкретних професій. Для цього ми використали суб'єктно орієнтовану тестову методику А.Осницького, що дала змогу визначити останню групу показників сформованості професійної готовності у вихованців ДБСТ.

Позитивним є факт, що високий показник розвиненості наявних схильностей та відповідності умінь інтересам демонструють 55,2% вихованців з експериментальної групи та 48,9% – з контрольної. Проте, не можна залишити без уваги і те, що відповідно у 19,3% та 28,1% вихованців абсолютно відсутні співпадіння між цікавими для респондента професійними вміннями та тими, що у нього є розвинутими, а 19,7% та 13,0% вихованців взагалі не змогли визначити наявність власних умінь. Фактично ця частка вихованців ДБСТ опинилася у ситуації, коли їх професійні нахили та інтереси не були вчасно діагностованими та в результаті не набули розвитку, в той час як

нецікаві уміння були ними опановані в силу тих освітніх програм, у яких їм довелося брати участь. Слід враховувати, що такі результати старші підлітки, що виховуються в умовах ДБСТ, демонструють на фоні своїх особистісних особливостей, серед яких (за результатами тесту А. Осницького) для переважної більшості актуальною є завищена критичність (у 78,8 % вихованців з експериментальної групи та 86,0 % – з контрольної).

Висновки... Таким чином, проведена нами діагностика доводить наявність низького рівня готовності вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до самостійного життя за кожним з показників. Отримані результати підтверджують необхідність розробки та впровадження науково обґрунтованих форм та методів соціально-педагогічної підтримки старших підлітків в умовах ДБСТ для підвищення рівня їх готовності до сімейного життя, формування їх соціальної компетентності та професійної готовності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Канішевська Л. В. Формування життєвої компетентності підлітків шкіл-інтернатів : стан, проблеми, перспективи / Л. В. Канішевська // Нові технології навчання. – 2006. – № 44. – С. 86–91.
2. Кондратова Т. С. Педагогическое сопровождение развития социальной компетентности подростков как средство профилактики девиантного поведения в общеобразовательной школе: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Т. С. Кондратова. – Майкоп, 2009. – С. 6.
3. Соціальна педагогіка : підручник / [за ред. проф. А. Й. Капської]. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 256 с.

Spysok vykoristanykh dzherel i literatury:

1. Kanishevskaya L. V. Formuvannya zhyttievoi kompetentnosti pidlitkiv shkil-internativ : stan, problemy, perspektivy / L. V. Kanishevskaya // Novi tekhnolohii navchannia. – 2006. – № 44. – S. 86–91.
2. Kondratova T. S. Pedagogicheskoe soprovozhdeniye razvyitiya sotsyalnoi kompetentnosti podrostkov kak sredstvo profylaktyky devyantnogo povedeniya v obshcheobrazovatelnoi shkole: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.01 / T. S. Kondratova–Maikop, 2009. – S. 6.
3. Sotsialna pedahohika : pidruchnyk / [za red. prof. A. I. Kapskoi]. – K. : Tsentr navch. lit-ry, 2003. – 256 s.

Аннотация

Татьяна Лоза

Диагностика уровня готовности старших подростков к самостоятельной жизни в условиях детского дома семейного типа

Опыт воспитания детей-сирот в семейных условиях доказывает актуальность исследования различных аспектов подготовки таких воспитанников к самостоятельной жизни по достижению ими старшего подросткового возраста. На основании эмпирического исследования в данной статье приведены показатели готовности воспитанников детских домов семейного типа к самостоятельной жизни в соответствии с такими критериями как: готовность к семейной жизни, социальная компетентность и профессиональная готовность. Результаты проведенной нами диагностики позволяют сделать вывод о таких характеристиках воспитанников как: индивидуально-психологические особенности, ролевые ожидания и притязания, характерные тенденции поведения в группе; поведенческие стереотипы и представления о семейных отношениях, соответствие социального возраста хронологическому, особенности самоактуализации, уровень гражданской социализированности, сформированность системы терминальных ценностей, уровень профессиональной мотивации, характер эмоционального отношения к процессу профессионального становления, соответствие имеющихся умений склонностям респондентов. На основании проведенной авторской интерпретации полученных показателей сделан вывод о необходимости разработки форм и методов целенаправленной социально-педагогической поддержки таких воспитанников в старшем подростковом возрасте для повышения эффективности их подготовки к самореализации в различных сферах самостоятельной жизни.

Ключевые слова: старший подросток, детский дом семейного типа, социально-педагогическая поддержка, диагностика, уровень готовности.

Summary

Tetiana Loza

Diagnostics of the Level of Readiness of Older Teenagers to Independent Life under the Conditions of Family-Type Children's Communities

Education experience of children-orphan under the family conditions proves the topicality of study of different aspects of preparation of such pupils to independent life as soon as they reach older teen age. Based on empirical research in this article we have presented the indicators of readiness of pupils of family-type children's communities to independent living by the following criteria: readiness to family life, social competence and professional readiness. The results of the conducted diagnostics allow us to come to the conclusion about the following characteristics of the pupils: individual psychological characteristics, role expectations and demands, typical kinds of the group; behavioral stereotypes and conceptions about the family relationships, correspondence of social age to chronological one, peculiarities of self-actualization, level of civil socialization, state of readiness of the system of term values, the level of professional motivation, the character of emotional attitude to the process of professional formation, accordance of the available abilities to the respondents' inclinations. Based on the author's interpretation of the received indicators the conclusion about the necessity of developing the forms and methods of purposeful social-pedagogical support of these pupils as soon as they are of older teen age to rise the effectiveness of their preparation to self-realization in different spheres of their independent life.

Key words: older teenager, family-type children's community, social-pedagogical support, diagnostics, level of readiness.

Дата надходження статті: «19» вересня 2014 р.